

Vətəndə və onun sərhədlərindən kənarda Güney Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri ilə əlaqədar tədqiqat işləri aparan, ədəbiyyatşünas, tənqidçi, tərcüməçi, filologiya elmləri doktoru Sabir Nəbioğlunun (Əmirovun) 2013-cü ilin sonlarında «Elm və təhsil» nəşriyyatında iki kitabı çap edilmişdir. Onlardan «Vüsəlin qanadlarında» adlı birinci kitabı haqqında «Kaspi» qəzetinin 17 iyul 2014-cü il tarixli 124-cü sayında məlumat verilmişdir. Müəllifin ikinci və təəssüflər olsun ki, son kitabı isə «İntizar günlərinin nəğmələri» adlanır.

Güney Azərbaycan ədəbiyyatının müasir zəruri problemlərini özündə əks etdirən, 2006-2012-ci illərdə qələmə alınmış 18 adda məqalədən ibarət olan bu kitab professor Qulamrza Səbri Təbrizinin «Oxucu məhəbbəti-məhək daşı» sərlövhəli ön sözü ilə açılır.

Güney Azərbaycanın milli-demokratik ədəbiyyatı ölkədə fəaliyyət göstərmək hüququ əldə etdikdən sonra onun sıralarında Əli Fitrət, Mir Mehdi Etimad, Məhəmmədli Məhzun, Məhəmməd Biriya, Məhəmməd Hüseyin Şəhriyar, Balaş Azəroğlu, Kərim Məşrutəçi Sönməz, İmran Səlahi kimi qüdrətli sənətkarlar yetişmişlər. Bu söz ustalarını həm vətənin daxilində, həm də onun sərhədlərindən kənarda oxuculara tanıtdırmaq zərurəti yaranmışdı.

Q.S.Təbrizi yazır ki, «Mən tam səmiyyətlə iddia edərdim ki, bu çətin və zəruri missiyanın ayaq açıb zəruri məkanlara yol tapmasında Sabir Nəbioğlunun belə də tarixi rolu olmuşdur. İlk tənqidi məqaləsi ilə 1949-cu ildə oxucularla görüşməyə nail olan peşəkar tənqidçinin indiyədək vətəndə və onun sərhədlərindən kənarda olan ədəbiyyatşünasların müəlləsinə təqdim etdiyi məqalələrin sayı yüz rəqəmi ilə hesablanır».

Q.S.Təbrizinin S.Nəbioğlunun «Bir ovuc hədiyyə» adlı kitabına yazdığı «Yeni görüşlər intizarında» sərlövhəli ön sözündə belə bir rəy də olmuşdu ki, «Sabir müəllimin tənqidi məqalələri bu janrın hüquqlarının keşiyində durmaqda, onun təbiətindən doğan funksiyalarını yerinə yetirməkdə dəyərli bir sərvətdir».

S.Nəbioğlu «İntizar günlərinin nəğmələri» ünvanlı kitabında dərc edilən «Məni sən şair elədin, Vətən!» adlı birinci məqaləsində Güney Azərbaycan şairlərinin, o cümlədən M.Şəhriyarın, B.Q.Səhəndin, K.M.Sönməzin və başqalarının bıçaqlı-süngülü, toplu-tüfəngli mühitdə də yaşayıb-yaratmaq eşqinə sadıq qaldıqlarını, onların yaratdıqları ədəbi nümunələrin sənət meydanına yeni qədəm qoyan nəsilər üçün gözəl yaradıcılıq ərməğanına çevrildiyini fəxrə yada salır. Müəllif Ayaz Heydərnəjadın (Eloğlunun) 2006-cı ildə oxuculara təqdim etdiyi «Arzu baxışları» adlı şeirlər toplusunu çox uğurlu nümunə kimi görür.

Vətənimizin Güneyindən Quzeyinə gətirilən hər bir poetik nümunə toplusunu dil açıb danışan ərməğan kimi qiymətləndirən S.Nəbioğlu «Dil açan xatirələr» adlı məqaləsini Nasir Dəveranın «Mavi duyğu» sərlövhəli şeirlər toplusuna həsr etmişdir.

Məqalələrindən «Görüşə çağıran misralar»ı Arif Səfanın «Səhv edirəm bəlkə də», «Bayatı quması»nı Ruqiyyə Əliquluyevanın eyni adlı kitablarına, «Sənə xatirə yazıram»ı isə Rəhim Keyvanın həmin adla çap edilmiş şeirlər toplusuna ünvanlayan S.Nəbioğlunun sonuncunun kitabı haqqında qənaəti belədir: «Rəhim Keyvan sənət aləmində dövrün və cəmiyyətin şair qarşısında qoyduğu vəzifələrə dərin inam və sədaqətli etiqad mövqeyindən pak münasibət bəsləmişdir. O, qüdrətli sələflərindən M.Şəhriyar, S.Behrəngi, B.Q.Səhənd kimi söz ustalarının şeirə, sənətə münasibətləri ilə tanış olmuş, onların rəylərinə hörmətlə yanaşmışdır».

Alimin son kitabı

R.Keyvanın cəmiyyətdən, taleyindən yalnız bir təmənnası var ki, o da könlünə bahar, sevinc, şadlıq, xoşbəxtlik gətirən qələminin əlindən alınmamasıdır:

R.Keyvanın cəmiyyətdən, taleyindən yalnız bir təmənnası var ki, o da könlünə bahar, sevinc, şadlıq, xoşbəxtlik gətirən qələminin əlindən alınmamasıdır:

*Könlümdə yaz olur yazanda bir şeir,
Bu şənliyi, yazı almayın məndən.
Yazmasam diğləram, yazmasam ölləm,
Bu qələm, kağızı almayın məndən.*

Kitabda «Tarixdən silinməyən xatirələr» sərlövhəli iki məqalə də dərc edilmişdir. Onlardan birincisi professor Vaqif Sultanlının «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı» adlı kitabı haqqındadır. Mühacirət poeziyasının da, nəsrinin də tarixi gedişin bütün mərhələlərində «Vətənin istiqlalı mövzusu»na sadıq qaldığını fəxrə söyləyən S.Nəbioğlu V.Sultanlının kitabını gözəl bir nümunə kimi qiymətləndirməyə layiq hesab edir.

da cinayətkar erməni ekstremistləri və onların havadarları tənqid atəşinə tutulmuşdur. Belə ki, dərgidə «Kənd uşağı» imzası ilə dərc edilmiş «Nə demişəm belə demokrasiyə» adlı yığcam, lakin çoxmənalı yazıda Fransada erməni ekstremistlərinin törətdikləri cinayətlər, onların soyqırımı ilə əlaqədar fitnə-fəsadları kəskin satirik qələmlə ifşa edir: «...bilirəm ki, Fransa nə desə, nə etsə təkə insanpərvərlik üzündəndir, siyasət-miyasətlə işi yoxdur... Necə ki, azərbaycanlıların Qarabağda ermənilər tərəfindən arvad-uşaq demədən qətl edilməsini də o üzdən qınamamışdır. Çünki ermənilər məzlum bir xalq ikən törətdikləri cinayət eyni ədalət sayılır».

S.Nəbioğlu Səməd Sərdarniyanın «Azərbaycanın məşhurları», «Qarabağın keçdiyi yol», «Arazın hər iki sahilində türklərin soyqırımı», «Molla Nəsrəddin Təbrizdə» və s. əsərləri ilə oxucuları «Ruhun şad olsun, ustad!» adlı məqaləsində tanış etmişdir. Məqalədə S.Sərdarniyanın Qarabağ probleminə münasibətinə xüsusi yer ayrılmışdır: «Azərbaycanın sərhədləri Həmədandan başlayır. Əhər və Zəncanı əhatə etməklə Dərbəndə qədər uzanır. Bu ərazidə yerləşən bütün şəhər və kəndlər Azərbaycan torpağı hesab olunur». S.Nəbioğlu bu tarixi həqiqəti oxuculara çatdırmaqda Sərdarniyanın «Qarabağın keçdiyi yol» adlı monumental əsəri

oxuculara çatdırdığı Teymur Elçinin «Türk oğlu Buğac» sərlövhəli kitabından söz açılır.

Şair Behruz İmani kitabı yazdığı «Ön söz»də məmnunluq hissi ilə qeyd edir ki, «Dünyanın hər bir bucağında olduğu kimi İranda da Dədə Qorqud barədə bir çox dəyərli əsərlər işıq üzü görmüşdür». Onun fikrincə, Azərbaycanın görkəmli şairlərindən olan Teymur Elçinin qələmə aldığı «Türk oğlu Bugac» dastanı çox qiymətli bir əsərdir».

Ə.Nasir kitabı «Tarix xəzinədir» adlı şeirini də əlavə etməklə «Türk oğlu Buğac» dastanı barədə öz rəyini oxucularına çox qısa və aydın şəkildə çatdırmaq istəyib:

*Buğac həqiqəti xalqa andırdı,
Töküdü nəmərlərin yerə qanlarını.
El xainlərinin kökünü yandırdı,
Külə təbdil etdi bir-bir canlarını.*

Kitabda yer alan «Unudulmaz qələm dostumuz, əlvidə!» adlı məqalə Mirzə Ələkbər Sabir və Mirzəli Möcüz sənətinin davamçısı, qüdrətli satira ustası, şair Haqbəyi Xeyrulla Saplağın dünyasını dəyişməsi münasibətilə qələmə alınıb.

H.X.Saplağa görə, satirikin ümdə qayəsi cəmiyyətdəki eybəcərlikləri görməkdə, misralarını işıqlı nur selinə çevirməkdə tapmalıdır. Ulu Sabirin satiraları na Saplağın yazdığı nəzirə və təzminlər onun satirik qələminin qüdrətindən xəbər verir.

Əsrlərdən bəri Vətənin Güneyində yaşayan qələm sahibləri Şimalında baş verən hadisələri səngimək bilməyən maraqlı izləmişlər. Azərbaycan torpağının köksündə açılan ayrılıq, hicran yaralarının sızılması bu gün də eşidilməkdədir. H.X.Saplağın Qarabağ nisgilinə, onu yarananlara münasibəti aşağıdakı misralardan da duyulur:

*Məni məcbur edərsən qılinc çəkim, qan tökümlə,
Qoy kinli ürəyində indi xətt-nişan çəkim.
Yaxandan yapışanda beşikdəki Babəkimi,
O zaman zillətini mənim qüdrətimdə gör.*

Kitabdakı «Oxucum, görüşünü əsirgəmə» sərlövhəli yazısında müəllif «Hörmət etdiyim və qəlbənd sevdiiy oxucular! Mən söhbətimi sizin kitabda dərc olunmuş məqalələrlə tanış olduqdan sonra zəhmət çəkib yazdığınız məktublar əsasında davam etdirmək niyyətindəyəm. Əmin olmaq istərdim ki, ürəkdən sevdiiyim həmvətənlərim arzusunun həqiqətə çevrilməsi üçün əməklərini və qayğılarını əsirgəməyəcəklər» deyə bildirmişdir.

Təəssüflər olsun ki, Sabir müəllim bu kitab haqqında oxucularının məktublarını almadan və onların rəyləri əsasında yaradıcılığını davam etdirmək kimi müqəddəs missiyanı həyata keçirmədən dünyasını dəyişdi. Bu, onun son kitabı oldu. Sabir müəllimin bundan sonra kitab yazıb çap etdirməsi mümkün olmasa da, əminik ki, onun haqqında yazılan kitablar olacaqdır. Çünki o, buna layiqdir.

Lətifə Mirzəyeva
AMEA Nizami adına Ədəbiyyat
Institutunun elmi işçisi

Azərbaycan Respublikası Prezidenti
yanında Kütləvi İnformasiya
Vasitələrinin İnkişafına Dövlət
Dəstəyi Fondunun maliyyəsi
əsasında hazırlanıb.

S.Nəbioğlu "İntizar günlərinin nəğmələri" ünvanlı kitabında dərc edilən "Məni sən şair elədin, Vətən!" adlı birinci məqaləsində Güney Azərbaycan şairlərinin, o cümlədən M.Şəhriyarın, B.Q.Səhəndin, K.M.Sönməzin və başqalarının bıçaqlı-süngülü, toplu-tüfəngli mühitdə də yaşayıb-yaratmaq eşqinə sadıq qaldıqlarını, onların yaratdıqları ədəbi nümunələrin sənət meydanına yeni qədəm qoyan nəsilər üçün gözəl yaradıcılıq ərməğanına çevrildiyini fəxrə yada salır.

İkinci məqalə mühacirət ədəbiyyatının tənqidi, Azərbaycan mühacir ədəbiyyatşünaslığında yetişən Əlibəy Hüseynzadə, Əhməd bəy Ağaoğlu, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Mirzəbala Məhəmmədzadə, Ceyhun Hacıbəyli, Hüseyn Baykara və digər görkəmli qələm sahibləri barədədir. Burada Güney Azərbaycanın məşhur folklorşünasları da yada salınır.

«Araşdırmanın özünəməxsusluğu» adlı məqalə isə Almaz Həsənzadənin «Mühacirətdə folklor janrının tənqidi» sərlövhəli dərs vəsaitindən xəbər verir. S.Nəbioğlu bu əsərin vətəndən kənarda yaranan tədqiqatların öyrənilməsi istiqamətində mühüm bir addım hesab edilə biləcəyini söyləyir.

Redaktoru Hüseyn Şərqi olan «Xudafərin» dərgisinin 27-28-ci sayında dərc edilən əsərlərdən soraq verən məqalə «Xudafərin, yoxsa vüsəl körpüsü» adlanır. Bir çox məqalələr, şeirlər dərc edilmiş dərginin bu sayında erməni ekstremistlərinin tarixən törətdikləri faciələrdən, azərbaycanlılar əleyhinə rəva görükləri qırğınlardan bəhs edən «Osmanlı torpaqlarından gələn ermənilərin ölkəmizdə törətdiyi soyqırımı» adlı məqalə haqq səsi ilə seçilir. Məqaləni qələmə alan H.Şərqi erməni nankorların tarixən törətdikləri cinayətlər barədə faktların dili ilə danışır.

Behzad Behzadinin redaktorluğu ilə dərc edilən «Azəri» dərgisinin 2006-cı ildə işıq üzü gören 12-ci sayı haqqındakı «Qiymətli ərməğan» adlı məqaləsində S.Nəbioğlu göstərir ki, dərginin bu sayın-

nin erməni təcavüzkarlarının hər qəbildən olan uydurma niyyətlərini puça çıxarmaqda tarixi rol oynadığını xüsusi vurğulayır.

S.Nəbioğlu qələminin məhsulu olan «100 yaşlı cavan - Molla Nəsrəddin» də iki məqalədən ibarətdir. Birinci məqalə Səməd Sərdarniyanın «Molla Nəsrəddin Təbrizdə» adlı kitabının ikinci nəşrinə həsr edilmişdir. Burada Cəlil Məmməd-quluzadənin Təbrizə səfərinə qədər İran və Cənubi Azərbaycan mövzusunda həsr etdiyi əsərlərinin içsəca icmalı verilmiş, ikinci hissəsində isə jurnalın 1920-ci ildə Təbrizdə nəşr edilən sayları barədə məlumat yer almışdır.

S.Nəbioğlunun «Ömrün ikinci mərhələsi» adlı məqaləsi isə bir ədib, dişi, tərcüməçi, hüquqşünas, siyasi xadim kimi şöhrət tapmış Behzad Behzadinin həyat və yaradıcılığına, nəşirlik fəaliyyətinə işıq salır. Həm ədəbi, həm də siyasi fəaliyyəti ilə seçilən B.Behzadı həyat və yaradıcılığının bütün mərhələlərində Azərbaycan dili və ədəbiyyatının keşiyində durmağı özünün yazıçılıq fəaliyyətinin baş qayəsi hesab etmişdir.

Seyid Cəfər Pişəverinin başçılıq etdiyi Milli Hökumət bəhəddirlərinin fəaliyyətindən bəhs edən «Mən Azərbaycanam», şair, ədəbiyyatşünas, tənqidçi və tərcüməçi Həsən İldırımın yaradıcılığına işıq salan «Güney poeziyasının müasir nəğmələri» adlı məqalələr də diqqət çəkir. Onun «Müasir kökdə səslənən nəğmələr» ünvanlı məqaləsində isə Əli Nasirin ərəb qrafikasına çevirərək güneyli